

Hva skjer med pengene i Sarpsborg?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Sarpsborgs økonomi fant. Og Sarpsborg har en interessant tvist: en kommune med tunge levekårsutfordringer som *krever inn* eiendomsskatt og bruker den fullt ut — og likevel må kutte.

+88 mill.

så mye mer enn forventet bruker kommunen på barnevern — det ene store «dyre unntaket», og kommunen vet det

–90 mill.

så mye har kommunen klart å kutte i eldreomsorgen siden 2022, uten at folk har stått i kø for sykehjemsplass

~260 mill.

krever Sarpsborg inn i eiendomsskatt hvert år — og må likevel stramme inn. Det er reell fattigdom, ikke valgfrihet

Tenk på kommunen som en husholdning: Sarpsborg er en stolt industriby — bygd rundt Borregaard — men en familie med trang økonomi. Inntektene er beskjedne, og mange i familien trenger mye hjelp: det er flere barn som trenger barnevern, flere som trenger sosialhjelp, og flere yngre med store omsorgsbehov enn i de fleste andre kommuner. Familien har allerede tatt ut alle inntektene den kan — også «eiendomsskatten» — og kutter likevel i hverdagsutgiftene for å få endene til å møtes. Den klarer det så vidt, men måtte i fjor ta litt fra sparekontoen. Det er omtrent det som skjer i Sarpsborg nå.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, Statsforvalteren, kommunens egne rapporter, tilsyn og revisjoner). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Sarpsborg bruker mindre enn forventet på nesten alt — med ett unntak: barnevern

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Sarpsborgs faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Barnevern	88 mill. mer	Sarpsborgs eneste «dyre unntak» — og det vokser. Les neste side
Grunnskole	69 mill. mindre	Drives nøkternt — under forventet
Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	59 mill. mindre	Under forventet
Sosialhjelp m.m.	42 mill. mindre	Under forventet — selv om byen har levekårsutfordringer
Eldreomsorg og hjemmetjenester	41 mill. mindre	Bevisst nedstrammet siden 2022 — men skjuler et nytt press
Barnehage	41 mill. mindre	Under forventet
Administrasjon («byråkratiet»)	40 mill. mindre	Under forventet

Det overraskende: Sarpsborg er en kommune med trang økonomi og mange levekårsutfordringer, men driver likevel de fleste tjenestene *billigere* enn det befolkningen tilsier. Kommunen har de siste årene gjennomført et stort innstrammingsprogram («Bærekraft 2030») som har spart over 200 millioner. Det eneste stedet hvor kommunen bruker klart mer enn forventet, er barnevernet — og det er kommunen fullt klar over.

Regnestykket viser altså en **nøktern kommune med ett dyrt unntak: barnevern**. Det er ikke fordi kommunen «sløser» — tvert imot kuttes det nesten overalt. Det er fordi byen har mange barn og familier som trenger mye hjelp, og fordi det å plassere barn i fosterhjem og på institusjon er svært dyrt. Hvorfor barnevernet koster så mye mer enn forventet, forklarer vi på neste side.

Hvorfor bruker Sarpsborg så mye mer enn forventet på barnevern?

Sarpsborg er en gammel industriby med tunge levekårsutfordringer. Kommunen er den av Norges 15 største med flest barn som vokser opp i familier med vedvarende lav inntekt. Det betyr at flere barn enn vanlig trenger hjelp fra barnevernet — og barnevern er dyrt, særlig når barn må bo i fosterhjem eller på institusjon. Det er dette som forklarer hvorfor utgiftene ligger 88 millioner over det forventede.

- **Det er plasseringene som koster — ikke «papirarbeidet».** Kommunen har faktisk klart å redusere antall meldinger, undersøkelser og lette tiltak. Det som drar opp utgiftene er at flere barn bor i fosterhjem og på institusjon, og at noen av disse plasseringene er svært kostbare.
- **Kommunen vet det, og jobber med det.** Sarpsborg har satt seg som mål å komme ned på samme nivå som nabokommunen Fredrikstad innen 2029. Hvis Sarpsborg klarte å drive like effektivt som Fredrikstad, ville de spart rundt 64 millioner i året.
- **Men man kan ikke kutte over natten.** Kommunedirektøren sier det rett ut: «vi kan ikke ta et barn ut av en institusjon bare fordi vi går inn i et nytt budsjettår.» Derfor økte kommunen til og med barnevernsbudsjettet med 20 millioner for 2026 — det tar tid å snu.

Kort sagt: Barnevernet er ikke dyrt fordi kommunen sløser, men fordi byen har mange sårbare barn og fordi det å hjelpe dem — i fosterhjem og på institusjon — koster mye. Kommunen er ærlig om at nivået er høyt, og jobber for å få det ned på en forsvarlig måte over flere år. Det handler om barn, ikke om budsjettlinjer.

Hva sa kontrollen? I 2023 gransket kommunerevisjonen barnevernet grundig. Konklusjonen var betryggende: **ingen lovbrudd.** Tjenesten «jobber godt kvalitetsmessig og med faglig fokus». Det ble pekt på noen forbedringspunkter — bedre dokumentasjon og oppfølging av barn i fosterhjem — men ikke noe alvorlig. Tjenesten har vokst kraftig, fra 67 til 105 ansatte på fire år, fordi behovet har vokst. Det høye forbruket er altså et tegn på reelle behov i byen, ikke på dårlig drift.

Barnevernet er derfor ikke et tegn på sløsing, men et speil av at en by med tunge levekårsutfordringer også har mange barn som trenger samfunnets hjelp. Den utfordringen forsvinner ikke ved å kutte brått — den løses ved å forebygge tidlig, slik at færre barn trenger de aller dyreste tiltakene.

Strammet inn der det gikk — men nye behov dukker opp

–90 mill.

spart i eldreomsorgen siden 2022
— uten at folk har måttet stå i kø
for sykehjemsplass

168 → 433

så mange flere familier med store
omsorgsbehov fikk omfattende
hjelp fra 2020 til 2023 — et nytt,
voksende press

+46 mill.

overskudd i 2025 — men det
meste er en regnskapsteknisk
endring, ikke ekte innsparing

Eldreomsorgen: en bevisst og vellykket omlegging

At eldreomsorgen koster mindre enn forventet er ikke fordi de eldre får for lite. Det er et **bevisst valg som har lyktes**. Sarpsborg har lagt ned noen sykehjemsplasser og i stedet styrket hjemmetjenesten, slik at flere kan bo trygt hjemme lenger. Resultatet: kommunen har spart rundt 90 millioner siden 2022, og likevel har *nesten ingen* måttet stå i kø for sykehjemsplass.

Den skjulte bølgen: flere yngre med store behov

Men under overflaten skjer noe annet. Antallet familier med svært store omsorgsbehov — ofte yngre mennesker med funksjonsnedsettelse — har eksplodert, fra 168 i 2020 til 433 i 2023. En liten gruppe brukere koster svært mye: de 5 prosent dyreste står alene for 39 prosent av alle pleie- og omsorgsutgiftene. Derfor betyr ikke «eldreomsorg under forventet» at det er ledige penger her — det som spares på de eldre, går rett inn i å hjelpe de nye, tunge brukerne.

Overskuddet som mest er på papiret: I 2024 gikk Sarpsborg med underskudd (rundt 37 millioner i minus). I 2025 snudde det til et overskudd på 46 millioner. Det høres bra ut — men kommunedirektøren er ærlig: rundt 53 millioner av forbedringen skyldes en **endring i hvordan lønn og pensjon føres i regnskapet**, ikke at driften faktisk er blitt billigere. Ser man bort fra det, gikk selve tjenestene bare så vidt i pluss (1,3 millioner). Kommunen må spare 90 millioner i året for en trygg økonomi — og nådde altså bare halvparten. Det er et «papiroverskudd».

Sarpsborg holder seg utenfor den statlige «svartelista» (ROBEK) for kommuner med dårlig økonomi — men bare så vidt, og delvis ved å bruke av sparekontoen. Kommunedirektøren kaller det «svært alvorlig». Bildet er altså verken krise eller trygghet: en kommune som jobber hardt og disiplinert, men som balanserer på en knivsegg.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Sarpsborg et lite overskudd (pluss 1,1 %) — men det meste skyldtes en regnskapsteknisk endring av hvordan pensjon føres, ikke at driften faktisk ble billigere.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som i prinsippet kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Sarpsborg: rundt 7 % — beskjedent. Kommunen måtte i tillegg bruke av fondet i 2025 for å få budsjettet i balanse.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Sarpsborg rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at Sarpsborg driver det meste under forventet behov, men barnevernet over.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Sarpsborgs gjeld tilsvarer rundt 86 % av en hel årsinntekt — moderat til høyt. Kommunen har bestemt at gjelden ikke skal øke i årene framover.

Eiendomsskatt

En skatt kommunen kan velge å kreve inn på eiendommer. Sarpsborg *har* den og bruker den fullt ut — rundt 260 millioner i året. Det er en viktig forskjell fra rike kommuner som velger den bort: Sarpsborg har allerede tatt ut denne inntekten, og må likevel kutte.

Bærekraft 2030

Kommunens store innstrammingsprogram som har pågått siden 2022 for å få driften ned mot sammenlignbare kommuner. Det har spart over 200 millioner — men jobben er ikke ferdig.

ROBEK

Statens «svarteliste» for kommuner med så dårlig økonomi at staten må godkjenne budsjettene deres. Sarpsborg er **ikke** på den lista — men holder seg utenfor med små marginer.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Alle hovedkonklusjoner bygger på endelige tall.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Sarpsborgs egne årsrapporter og budsjetter, lokalavisa Sarpsborg Arbeiderblad, statlige tilsyn og kommunerevisjonens rapporter. Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden, og hele analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll som lette etter feil.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tall i millioner kroner der annet ikke er sagt; hovedår 2025 (2024 som sammenligning). Viktig presisering: når analysen sier at noe koster «mindre enn forventet», betyr det ikke at tilbudet er dårlig — det kan være bevisst, nøktern drift. Og når barnevern koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men at det finnes mange sårbare barn bak tallene. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at noen må si hva som skal betale for hva.